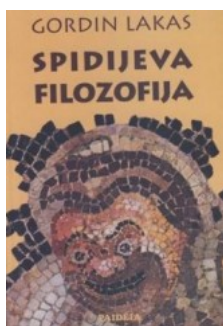


„Спидијева филозофија“

Гордин Лакас

Паидеиа

Београд 2010.



Није чудно што западњаци почесто доживљавају Србију као спрдњу од државе, те се према њој односе као према циркусу, а њен народ проглашавају у целини „неразумном нацијом“. Да би се разумело како нам се све ово догодило, потребно је да се вратимо у ближу прошлост: у време касних шездесетих и почетка седамдесетих година прошлог века, у време тврдог „реалног социјализма на брдовитом Балкану“, када се политички и интелектуално формирала екипа која данас жари и пали слуђеним српским друштвом. На то нас терају сами носиоци владајућег, изразито недемократског и све више репресивног режима, који од шездесетосмашких демонстрација и потоњих „револуционарних акција“ праве мит као да се тобоже ради о величанственим догађајима од непроцњиве важности за развој демократије. Најгласнији међу њима, доајен „борбе за демократију и хуманизам“, недавно је поводом свог осамдесетог рођендана, по ко зна који пут, држао слово о слободоумљу и демократској опредељености некадашњих дисидената, тзв. „праксисоваца“ и актера шездесетосмашких догађања. А реч је заправо о обичној лакрдији и слаткоречивој „демократској“ реторици онога времена. О томе на свој начин сведочи и веома упечатљива и лако читљива књига-роман „Спидијева филозофија“, потписана псеудонимом Гордин Лакас, из пера особе која је била био очевидац свих тих „револуционарних немира“ у Београду 1968. године, посебно на Филозофском факултету и његовој Катедри за филозофију.

Иако представља уметнички доживљај једног заслепљеног, заглупљеног и узалудно потрошеног времена наше новије историје, „Спидијева филозофија“ се може узети као

аутентично сведочанство о животу, политичкој атмосфери и духовној клими у Београду, под стегом општег сивила, тоталитарног менталитета, марксистичко-апологетске колотечине и рестрикција комунистичког поретка. Због свега тога вреди прочитати ову књигу, и на тај начин коначно разбити пажљиво неговани мит о слободарству и хуманизму „шездесетосмаша“, заправо саможивих и похлепних „револуционарних“ каријериста, које ништа друго није занимало осим сопствене користи и личне промоције. У таквој атмосфери формирали су се данашњи, сада већ у озбиљним годинама, „активисти за људска права, демократију и отворено друштво“, „борци против великосрпског хегемонизма и клерофашизма“, „независни“ новинари, те проучаваоци друштвених алтернатива, етничких, верских, цивилно-војних и ко зна каквих још односа, сматрајући једино себе меродавним да оцењују политичку изузетност заслужних кадрова и група.

Главни лик у роману је вечити студент филозофије, доброћудни и хиперактивни Спиди који је, злу не требало, имао бар још десетак индекса других факултета. Још у раној младости непогрешиво је схватао суштину комунистичког поретка, тј. бескрајни систем његових идеолошких бесмислица, слабости и рестрикција, које су попут темпиране бомбе биле уграђене у његове темеље. Немирне и авантуристичке природе, бескрајно и духовито снажљив, а уз то спреман и на ризике свих врста, Спиди је своју непресушну кинетичку енергију преливао у низ „предузетничких“ акција, настојећи да све те препреке и замке комунизма избегне или савлада, те тако преживи, а уз пут и нешто ућари. Због тога се ретко појављивао на предавањима и испитима. Имао је паметнија посла. Док су његови пријатељи са студија, онако папагајски и апологетски разматрали десету Маркову тезу о Фојербаху, Спиди је своје „драгоцене“ време трошио као шверцер, шахиста или мађионичар. Продавао је украдена фирмирана одела по београдским пијацама по нижој цени (због оштећених рукава приликом одсецања бар-кодова). Продавао је и кафу, чак и на велико, у време несташице овог напитка снабдевајући мање трговине и кафане потребним количинама (које је уходаним каналима кријумчарио из Аустрије и Италије). Радио је као хипнотизер и мађионичар у београдском „Лотос бару“, одушевљавајући публику југословенске престонице „гладну“ чари ноћног живота.

И док су Спидијеве колеге и даље водиле високоумне марксистичко-филозофске расправе у депресивним слушаоницама Филозофског факултета, хватајући се у коштац са несхваћеним и недовољно формираним наставним особљем (доцент Фуња и вечити асистент Делезовић, пред којима је Спиди на концу одбранио дипломски рад), Спиди се потпуно посветио лукративним пословима, развијајући „транснационални бизнис“. Он је заправо био пионир онога што се данас зове „слободан проток људи, робе и капитала“, с том разликом што је овакав вид предузетништва у оно време спадао у тежак шверц и недозвољене радње. Заправо, врхунац Спидијевог „предузетништва“ било је шверцовање фармерки из Италије у сиромашну Чаушескуову Румунију, жељну свега, и то тамошњим црноберзијанцима у Темишвару, Араду, Јашију и Букурешту. Њима је с

лакоћом је „уваљивао“ тршћански цинс, док је истовремено куповао крзнене капе, муфове и рукавице, и све то продавао на београдским пијацама по високим ценама. Повезао је, такорећи, неколико у то време неспојивих тржишта, подељених гвозденом војно-политичком „завесом“ Хладног рата. Оно што је најважније, „ускладио“ је велику понуду са потражњом, а при „протоку“ робе добро се чувао контроле удружених царинских и полицијских служби неколико држава. А сналажљивим баратањем различитим монетама одржавао је „ликвидност“ своје „транснационалне фирме“. Тако је Спиди био далеко испред свог времена, посебно наспрам својих колега, тадашњих ватрених марксиста-револуционара и „узданица самоуправног социјализма“, истих оних који су двадесетак година касније, по паду комунизма, обрнули ћурак и почели исповедати идеологију неолиберализма, а с њим и принцип о „слободном протоку људи, робе и капитала“.

Међутим, авантуристички дух одвео је Спидија и преко Атлантика. У Америци је провео неколико месеци, спавајући по парковима и смештају за сиромашна лица и бескућнике. Жељан крова над главом и квалитетније исхране, завршио је у Сајентолошкој цркви у Чикагу. Намеравао је да у њој остане краће време док се поново не снађе. Ипак, успешно је положио све тестове, бацивши у засенак све остале преобраћенике. Био је толико убедљив да је на крају и сам постао кандидат за сајентолошког пастора. Схвативши на крају да је враг однео шалу, Спиди се искрао и напустио цркву, остављајући неплаћени телефонски рачун у износу од 645 долара. Десет година је Сајентолошка црква слала захтев у Југославију да се тај рачун намири: све је било узалуд пошто је адреса коју је Спиди оставио тој цркви већ више година била неважећа.

Занимљиво је да је Спиди боравио и у Немачкој, тачније у Франкфурту на Мајни. За то време радио је на два места истовремено, зарађујући две плате за исти број сати. Заправо, Спиди је био запослен као рецепционар у једном мањем хотелу и као ноћни чувар на франкфуртском сајму. Како му је изгледао радни дан? Најпре је одлазио у хотел где је на рецепцији обављао све неопходне послове, а затим би око десет сати увече, када више никог нема у хотелу, одлазио на други крај града – на сајам, где је навлачио униформу ноћног чувара и остајао ту неколико сати. Пред крај радног времена на сајму поново би се искрао и враћао у хотел где је дужност рецепционара предавао колеги из наредне смене. И то је трајало неколико година. Размишљао је и о могућности да нађе и трећи посао, али је ипак одустао од те идеје да не био ухваћен, после чега би сигурно уследила депортација у Југославију. Радећи истовремено два посла на различитим радним местима, Спиди је успео да на један чудан начин обори закон физике по коме једно лице не може бити у исто време на два релативно удаљена места. Па ипак, и поред овакве ризичне „пословне“ акробатике, Спиди се на крају „уозбиљио“ и „смирио“. Оженио се једном Немицом, лекарком из Источног Берлина, стекавши тако право да добије све потребне папире за стални боравак у Немачкој. Под њеним утицајем је чак уписао и студије медицине.

Најважнији део романа посвећен је Спидијевом „револуционарном“ искуству. У сва та студентска гибања почетком седамдесетих година у Капетан-Мишином здању, Спиди се нашао сасвим случајно. Тражећи добар кров над главом, схватио је да је подрум Филозофског факултета у коме су се на „гештетнеру“ умножавали леци и прогласи, био идеалан за његово ново пребивалиште. Брзо се уселио у тај подрум преузимајући одговарајуће послове на своја окретна плећа. Тако је ступио у релативно блиске везе са вођима студентског покрета. Схвативши да је реч о некој врсти академске забаве, на којој се уместо музичких тактова избацују вруће марксистичке паролe, Спиди се никада до краја није предао том догађају. Водио је рачуна да не упадне у какву гужву која би га могла стајати „пословне каријере“. О вођима побуне Спиди сведочи из прве руке: било је ту различитог света – од бруцоша, који су колико до јуче збуњено грицкали индекс и црвенели на свако питање, до правих провинцијских кавгација жељних добре уличне туче. Неки су ту лечили комплексе, други су видели начин да „смувају“ неку „добру рибу“ и обрнуто, трећи су били лењи да уче, те им је ова побуна дошла као поручена. Било је ту и „вечитих студената“, као и оних који који су одавно заборавили шта су заправо уписали.

У овој шароликом и флуидном конгломерату студената свих типова и генерација, издвојило се неколико личности „рођених вођа“, којима су узор били немачки левичарски терористи из групе Бадер-Мајнхоф. Али за разлику од немачких политичких активиста који све схватају озбиљно, па тако и револуционарни тероризам, због чега код њих лете главе, ови балкански плагијатори представљали су само симпатичну карикатуру. Из кукавичлука, безидејности или неозбиљности београдски вођи – Јаша-Револуција, Боранко-генерал Ћап и двојица Зорана – нису ни могли да се пореде са својим узорима из Немачке. Све што су чинили углавном је било на нивоу средњошколских тинејџерских испада, ниских удараца и покварених намештаљки.

Тако је једна од најуспешнијих акција ових „револуционара“ предвођених Боранком-генералом Ћапом (иначе Далматинцем из Сплита), који је својим изгледом подсећао на Лењина, била „спартанско“ уринирање по резиденцији бразилског амбасадора. Добро снабдевени потребном текућином од целодневног испијања шприцера и руске вотке (ваљда из љубави према СССР-у), Ћап и његова војска успешно су обавили свој „револуционарни задатак“, усмеравајући млаз своје мокраће на тај „симбол међународног империјализма“ уз звуке револуционарних песама. Тако се ова акција „младих студената и пролетера, узданица међународног радничког покрета“ свела на ружење једине пристојно окречене куће у тој београдској улици.

Међутим, како револуција углавном „једе своју децу“, тако су Боранко-генерал Ћап и

његов побратим Јаша-Револуција почели да падају у сенку појављивање нових „вођа“. Дух једног новог времена, препуног компромиса и тактизирања, оличавала је појава двојице харизматичних Зорана. Били су веома интимни са својим интелектуалним патронима, који су им крчили пут ка научној и политичкој каријери. Брзо су схватили да у револуцији нема принципа и да се све мери успехом. Препуни енергије и оптимизма, са свима су разговарали и шуровали, свима се улагивали, све оговарали, исмевали и смишљали којекакве интриге и сплетке. У једном моменту су чак поднели молбу да уђу у Партију. Али срећом по њихову будућу политичку каријеру, нису их примили. Будни факултетски партијци су осетили да се иза њихове молбе крију нечасне намере: да „инсајдерски“ роваре и плету мреже сопствене моћи и утицаја.

Без озбира на то, чинило се да двојица Зорана успешно грабе ка светлој будућности. Стално су се смењивали на студентским функцијама, тако да они који их нису познавали нису ни знали ко је ко. На крају се ипак нашло решење. Да би их разликовали, симпатизери су их из миља звали Зоки и Зоки-Поки.

А како су се Зоки и Зоки-Поки показали на револуционарном плану? О томе Спиди сведочи из прве руке пошто је и сам учествовао у једној од акција. Тако су Зоки и Зоки-Поки одлучили да организују демонстрације испред грчке амбасаде у знак протеста против пуковничког режима у Грчкој. Окупили су одговарајући број студената, снабдели их пригодним транспарентима, дали им потребна „револуционарна упутства“, и послали их низ Француску улицу, где их је добро опремљени кордон народне милиције дочекао „на готовс“. И док је милиција премлаћивала изигране студенте, претежно децу добро ухлебљених „буцована“, Зоки и Зоки-Поки су са безбедне удаљености, онако из безличне масе, посматрали окршај, вероватно кујући планове за нове револуционарне акције. Затим су се лагано искрали и нестали у правцу Скадарлије

А шта је било са Спидијем? Да ли је и он добио који пендрек по глави? Схвативши о каквој се превари и намештаљци ради, промућурни Спиди није ни кренуо ка грчкој амбасади, него се на време – док је још био изван видокруга двојице Зокија – „евакуисао“ на безбедно место, и тако спасио сопствену кожу.

Револуционарни ентузијазам је постепено сплашњавао. „Београдски Вудсток“ се све више осипао. Револуционари су већ били уморни. Многи од њих су се вратили спремању испита и решавању осталих животних проблема. По налогу Ректората стари домар чика Сава коначно је отерао револуционаре из чувеног подрума Капетан-Мишиног здања, који је потпуно изгубио своју сврху, пошто је Филозофски факултет већ био пресељен у нову зграду. Тако се Спиди опет нашао на улици. Морао је да пронађе нову собу. С друге

стране, најупорнији револуционари нису мировали. Они су били жељни нових, спектакуларних акција. Уместо тога, што је било за утеху, добили су јединствену прилику да на Корчули расправљају теорију револуције у оквирима шире науке о политици, и то у школи „горостаса светске социјалистичке мисли“.

Укратко, роман „Спидијева филозофија“ чита се примарно као занимљива уметничка прича о симпатичном Спидију и његовим сналажљивим покушајима да, крајем шездесетих, током седамдесетих и почетком осамдесетих година XX века, пронађе своје место „под сунцем“ у дефектном, дволичном и увелико дотрајалом систему југословенског комунизма. На другој страни, прича о Спидију има несумњиво и карактер „историјског сведочанства“ о томе шта се стварно дешавало на београдском универзитету током „револуционарних немира“ 1968. и неколико година касније. Иза вруће револуционарне реторике и гротесктних акција углавном је стајала огољена борба за престиж, моћ и утицај оних „заслужних револуционара“ који су већ имали добру политичку залеђину на Филозофском факултету. Цела та шездесетосмашка епизода у оном заглупљеном времену титоистичког тоталитаризма показује се у „Спидијевој филозофији“ као, у суштини, безвредан и маргиналан догађај, од којег његови актери – опет из личне користи и престижа – праве све време, до наших дана, револуционарно демократско гибање митских размера. А реч је заправо о својеврсној универзитетској бурлесци, у којој је – на жалост - већи број истинских занесењака и наивчина био изложен страховитој репресији, што на улици, што по затворима, док су се главни аниматори „гибања“ елегантно извукли. А тако то бива у лицемерним и тоталитарним системима: вођи увек имају корист јер се на крају нагоде са властима, док идеалисти готово увек добијају букагије због свог идеолошког чистунства, а маса остаје збуњена и разочарана пошто нема више ко да је „заступа“ пред влашћу.

Међутим, четрдесетак година касније, тачније на измаку прве деценије XXI века, актери шездесетосмашке бурлеске су и даље активни, и рекло би се, најмоћнији фактори у политичком и интелектуалном животу Србије. Своје „револуционарно“ искуство из времена када су покренули идеју да се београдски универзитет назове „Црвени универзитет Карл Маркс“, добро су уткали у рад готово свих политичких, економских и културних институција српске државе. Оно што је најважније, усавршили су технику сплеткарења, произвођења интрига, медијског спиновања, и наравно борбу против „великосрпског национализма и клерофашизма“.

Због свега тога и политички живот Србије постаје једна велика лакрдија, па нашу

државу велике силе третирају као трећеразредну државу, неспособну да била шта позитивно оствари својим снагама. То најбоље показује скорашња изјава неименованог дипломате поводом пријема захтева Србије за чланство у Европској унији: „Морамо наградити председника Србије Бориса Тадића који је донео храбре одлуке и који разумно управља неразумном нацијом“.

Наведене речи анинимног бриселског дипломате, дискриминаторски интониране и бруталне до сржи, оголиле су лице европске бирократије и ставиле до знања Србима шта о њима та бирократија стварно мисли. Какве су биле реакције српских званичника на ову изјаву која грубо искаче из колосека регуларне дипломатске комуникације – то није познато, али се на основу њиховог досадашњег сервилног држања према западним бирократама, било ког ранга, може основано претпоставити да су и овога пута олако прешли преко шовинистичког испада представника „цивилизоване Европе“, на који би свака демократска држава оштро реаговала.

Међутим, ма колико увредљива била ова изјава, њен контекст нам тачно показује, додуше на један парадоксалан начин, у којој мери је савремена Србија неозбилна и неодговорна, у суштини предмодерна држава, где се свако добро третира као ловина. А неозбилна и неодговорна држава не држи до себе и свог достојанства. Таква држава се може некажњено врећати и понижавати, а да ниједна институција на то не реагује. У њој се политичке институције не користе за опште добро него за личну, клановску и партијску добит. У неозбилној и неодговорној држави не поштује се принцип народне суверености, нема владавине права нити независног судства. Има само партитократије, корупције, охолости, медијског спиновања, несигурности сваке врсте и „језиве“ владавине. У неозбилној и неодговорној држави не стварају се нити су пожељни слободномислећи, креативни људи, који би својим идејама могли допринети развоју друштва. Попут корова производе се само медиокритети и бескичмењаци, полуобразовани послушни „лактароши“, који оскудицу у сопственом образовању и култури готово редовно надокнађују партијским фанатизмом и спремношћу да се по сваку цену докопају добрих положаја и привилегија, па макар то одвело државу у понор и незнађе. Реч је о „троцкистима“ (како их је назвао Миша Ђурковић), заправо о људима без идеја и принципа, способним да се уклопе у сваки идеолошки „мејн стрим“ под условом да имају опипљиве користи од тога. За њих су морал и традиционални обрасци живота „превазиђене“ и „назадне“ категорије, демократска процедура досадна и бескорисна форма која се може по потреби кршити („Није битно како смо изабрали гувернера, битно је да смо изабрали доброг гувернера“), а вулгарна трговина (заправо политичко „шибицарење“) готово свим могућим материјалним и духовним добрима начин живота.

Овакав профил људи доминантан је у владајућој политичкој, интелектуалној и медијској

Шездесетосмашка бурлеска и наше време

Пише: Мирослав Свирчевић
субота, 06 новембар 2010 12:49

елити Србије нашег времена. Од некадашњих присталица идеологије СКЈ, шефова кабинета комуниста свих фела, промотера сабраних дела Тода Куртовића, директора марксистичких центара, уредника „Радничког самоуправљања“, колумниста црвене „Борбе“, дописника ТАНЈУГ-а, учесника шездесетосмашких демонстрација, службеника и официра ЈНА, те непоколебљивих бораца за „социјализам са људским ликом“ – настали су борци за људска права, демократе и хуманисти, ватрени обожаваоци политике евро-атлантских интеграција и промотери (пропалог) неолиберализма. Добро ушушкани и заштићени ови „троцкисти“ су данас запосели кључне политичке и културне институције у Србији, с тим што воде главну реч и у невладином сектору, издашно снабдевени новцем америчких и западноевропских пореских обвезника. И докле буде тако, она дискриминаторска изјава анонимног бриселског дипломате о Србима као неразумној нацији неће остати изузетак у дипломатској комуникацији. Напротив, постаће правило.